

DOI: 10.18039/ajesi.1255759

Metaphorical Perception of Teacher and Candidates Teacher Concerning of Literature ¹

Metin ELKATMIŞ²

Date Submitted: 24.02.2023 **Date Accepted:** 19.06.2023 **Type³:** Research Article

Abstract

Language is the most distinctive feature that separates humans from other living beings. Although language is generally considered as a means of communication, it is also intertwined with aesthetics. The aesthetic dimension of language is related to the concept of literature. Literature can be defined as the science that represents beauty in written or oral products that belong to human. The main aim of this study is to determine the place and equivalent of this concept in the thought universe, which searches for beauty in emotions, thoughts and expressions. In this direction, the phenomenon pattern, which is included in the qualitative data collection techniques, has been used in the research. The study group of the research consists of students who are studying at a state university in the Inner Anatolian Region during the 2021-2022 academic year and Turkish, Literature and Class teachers who are working in a central city in the same region. The study group was formed using the purposeful sampling method. The data related to the research were obtained using an open-ended questionnaire. According to this, when the metaphors produced by teachers and teacher candidates were evaluated together, it was concluded that participants have a very wide variety of meanings in their minds regarding literature. One of the significant findings of the research is that while the metaphors produced by students regarding the concept of literature were collected into seven categories, teachers produced metaphors in six different themes. While the developed categories are compatible with each other, teachers did not produce any metaphors in the dimension that literature is only a "means of transmitting thought".

Keywords: candidates teacher, literature, metaphor, teacher,

Cite: Elkatmış, M. (2023). Metaphorical perception of teacher and candidates teacher concerning of literature. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 13(2), 246-272. <https://doi.org/10.18039/ajesi.1255759>

¹ This study is an expanded version of the oral presentation presented at the "Congress on Research on Excellence in Education with International Participation" held on December 16, 2022.

² Associate Professor Dr., Kırıkkale University, Faculty of Education, Department of Elementary Education, Türkiye, metinelkatmis@hotmail.com, <http://orcid.org/0000-0002-6132-8865>

³ This research study was conducted with Research Ethics Committee approval of Kırıkkale University, dated 22.04.2022 and issue number 04.

DOI: 10.18039/ajesi.1255759

Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Edebiyat Kavramına İlişkin Metaforik Algıları¹

Metin ELKATMIŞ²

Gönderim Tarihi: 24.02.2023 **Kabul Tarihi:** 19.06.2023 **Türü³:** Araştırma Makalesi

Öz

Dil, insanoğlunu diğer canlılardan ayıran en belirgin vasfıdır. Genel anlamda bir iletişim aracı olarak görülen dil, estetikle de iç içedir. Dilin estetik boyutu ise edebiyat kavramıyla ilgilidir. Edebiyat insana ait olan yazılı ya da sözlü ürünlerde güzeli temsil eden bilim olarak tanımlanabilir. Duyguda, düşüncede, ifadede güzelliği arayan bu kavramın düşünce evreni içindeki yerini ve karşılığını tespit etmek bu çalışmanın temel amacıdır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada nitel veri toplama teknikleri içerisinde yer alan olgubilim deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim-öğretim yılında İç Anadolu Bölgesinde bir devlet üniversitesinde öğrenim gören öğrenciler ile aynı bölgede bir il merkezinde görev yapmakta olan Türkçe, Edebiyat ve Sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmada çalışma grubu amaçlı örneklem yöntemiyle oluşturulmuştur. Araştırmaya ilişkin veriler açık uçlu anket formu kullanılarak elde edilmiştir. Buna göre, öğretmen ve öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar birlikte değerlendirildiğinde katılımcıların zihinlerinde edebiyatın oldukça geniş bir anlam çeşitliliğine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ulaşılan önemli bulgulardan birisi de öğrencilerin edebiyat kavramına yönelik ürettikleri metaforların anlam evreni yedi kategoride toplanırken öğretmenler altı farklı temada metafor üretmişlerdir. Geliştirilen kategoriler birbiriyle örtüşürken öğretmenler sadece edebiyatın bir "düşünce aktarım aracı" olduğuna ilişkin boyutta metafor üretmemişlerdir.

Anahtar kelimeler: öğretmen adayı, edebiyat, metafor, öğretmen,

Atıf: Elkatmış, M. (2023). Öğretmen ve öğretmen adaylarının edebiyat kavramına ilişkin metaforik algıları. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 13(2), 246-272. <https://doi.org/10.18039/ajesi.1255759>

¹ Bu çalışma, 16 Aralık 2022 tarihinde düzenlenen "Uluslararası Katılımlı Eğitimde Mükemmeliyet Araştırmaları Kongresi"nde sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

² Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Türkiye, metinelkatmis@hotmail.com, <http://orcid.org/0000-0002-6132-8865>

³ Bu çalışma Kırıkkale Üniversitesi'nin 22.04.2022 tarih ve 04 sayılı Etik Kurul Onayı alınarak gerçekleştirilmiştir.

Giriş

İnsan düşünen, düşündüklerini ifade edebilen bir varlıktır. Bu önerme kadim bir geçmişe sahip olmakla birlikte insanı diğer varlıklarda olmayan özellikleri üzerinden tarif etme alışkanlığının da devamı niteliğindedir. Kuşkusuz düşünmek ve düşündüklerini ifade edebilmek insan dışında başka canlılarda olmadığı gibi onu üstün kılan temel yanını oluşturur. Bu bağlamda insanın hayatı anlama, anlamlandırma ve anlatması dili ile gerçekleşir. Dolayısıyla dil, insan için fiziksel bir unsur olmaktan çok öte her türlü zihinsel ve duygusal faaliyetin ana unsuru, taşıyıcısı, aktarıcısı ve tamamlayıcısıdır. Dilin sahip olduğu bu potansiyel onun salt bir iletişim aracı olmaktan çıkarıp sanatlı ve estetik bir form hâlini almasını da beraberinde getirmiştir.

Dilin estetik boyutunu edebiyat oluşturur. Oldukça köklü bir geçmişe sahip olan edebiyat sözcüğü Batı dillerine Latince “letter” okuma, yazma kökünden gelen “literatura” sözcüğüne dayanmaktadır. “Literatura” ise en yalın hâliyle “okuma, yazma ve yazılı metinler bilgisi” (Lewis & Short, 1879) olarak tanımlanmaktadır. Türkçeye de özellikle Fransızca “litteratura” sözcüğünü karşılamak için Tanzimat dönemiyle girmiştir (Yılmaz, 2006). Ancak sözcüğün dilimizde vücut bulması Arapça “edeb” ya da “adap” köklerinden türediği ve ilk kez Şinasi tarafından günümüzdeki “edebiyat” ya da “yazın” anlamında bir sanat dalının adı olarak kullanıldığı ileri sürülmektedir (Sebuktekin, 2006). Kavramın türediği “edeb” ise tarihî süreçte iki farklı anlamda kullanıldığı söylenmektedir. Buna göre birinci anlamı “davet ya da ziyafete davet etmek iken ikinci anlamı iyi tutum ve davranış, incelik, kibarlık yani edepli olmaktır (Yılmaz, 2006). Her ne kadar davet etmek ile edep arasında semantik bir bağ yokmuş gibi görünse de geri planda birbirini destekleyen bir içeriğe sahip olduğu görülecektir. Şöyle ki insan iyi, güzel, hoş olana karşı meyillidir. Bu nedenle sözün ya da yazının en güzelini söyleyen edipler de insanı edebî ziyafete yani zarif, latif, hoş ve albenili cümlelere davet ederler.

Edebin edebiyata dönüşme süreci ise şöyle açıklanmaktadır; Edebiyat bir kök iki ekin birleşmesiyle oluşmuş bir terimdir. Edeb’e eklenen “i”nin “edebe ait, edebe dair” manasını veren aidiyet eki olduğu “yat”ın ise Tanzimat dönemi aydınlarının Fransızcadan Türkçeye kazandırdıkları ve “bilim” manasını veren bir yapım eki olduğu tezi ileri sürülmektedir. Görüşün en güçlü kanıtı ise o dönemde üretilen “lisaniyat, arziyat, ruhiyat” gibi terimlerle edebiyatın aynı yapı ve mantığa sahip olmuş olmasıdır. Yani lisaniyat dil bilimi, arziyat yer bilimi, ruhiyat ruh bilimi ise edebiyat da edep bilimi olmaktadır. Diğer taraftan 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar bugünkü anlamda bir kavramın ne Türkçede ne de ona kaynaklık eden Arapça ve Farsça da bulunmaması da bu görüşü destekleyen bir diğer kanıt olarak görülmektedir. (Okay, 1994; Serdaroğlu, 2008).

Türk Dil Kurumu Güncel Sözlüğünde (TDK, 1998) ise edebiyat; “olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın” olarak tanımlanmaktadır. Benzer şekilde literature’nin karşılığı ise Oxford sözlükte (Oxford Learner’s Dictionary, 2021) “sanat eseri niteliği taşıyan yazılar, teknik kitap, gazete ve dergilerin dışında özellikle romanlar, oyunlar ve şiirler” olarak açıklanmaktadır. Getirilen iki farklı sözlük anlamından da tahmin edilebileceği gibi edebiyat duygu, düşünce ve yaşanmışlıkları daha çok sanatlı söyleme ve yazma bilimi olarak tarif edilmektedir. Bu yönüyle sözün güçlü, hisli ve özgün anlatımını içermek durumundadır. Nitekim Kavcar da (1999) edebiyatı, duygu, düşünce, hayal ve izlenimleri sözlü veya yazılı olarak etkili ve güzel anlatma sanatı olarak tanımlamıştır. Barthes (1977) ise insanlar arasındaki iletişimi ve anlaşmayı sağlamak için kullanılan dil sanatı olduğunu söylerken kavramın iletişimle olan ilgisine dikkat çekmekle

birlikte nihayetinde de bir sanat dalı olduğunu cümlesinin sonuna ekler. Başka bir ifadeyle sadece iletişim eksenli bakılsa bile o her türlü söz ve yazının estetik söylenmesini içerir. Benzer şekilde Hemingway (1929) de gerçeği en iyi ve en doğru şekilde ifade etme sanatı olarak görürken Austen (1813) hayatı en güzel ve anlamlı şekilde yansıtmak için kullanabilecek araç olduğuna dikkat çeker. Dolayısıyla kavrama ilişkin bakış onun bir yönüyle insanın kendini ifade etme biçimi diğer yönüyle de ifade edişin sanatlı olmasına karşılık gelmektedir. Ayrıca ifadeye konu olan şey insana ve hayata dair tüm gerçeklikler olduğu söylenebilir.

Yukarıda verilen tanım bilgilerinden de anlaşılacağı gibi edebiyat, duygu, düşünce, istek ve olayları ifade etmek için kullanılan bir sanat dalıdır. Her sanatın icra edilmesinde takip edilen yol ve yöntemler vardır. Dilin kullanımında sıklıkla müracaat edilen yöntemlerden birisi de metafordur. Kavramın ne olduğunu söylemeden önce kökeni hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır. Metafor, etimolojik olarak Yunanca “meta” ‘öte’ ve “pherein” ‘taşımak, götürmek’ sözcüklerinin birleşmesiyle “Metapherein” ya da “Metafora” şeklinde ve ‘nakletmek, öteye taşımak’ anlamında kullanılmaya başlanmıştır (Levine, 2005; Demirci, 2016). Oxford sözlükte ise (Oxford Learner's Dictionary, 2023) “iki şeyin aynı niteliklere sahip olduğunu göstermek ve anlatımı güçlü kılmak için müracaat edilen söz söyleme yoludur.” Örneğin “Onun taştan bir kalbi var.” cümlesinde kalbin sahip olduğu niteliği taş ile benzetim kurularak aktarılmasıdır. Nitekim literatürde de metafor, bir kelime veya ifadenin başka bir kavram ya da nesne ile benzetilmesi sonucu gerçekleşen söylem tekniği (Lakoff & Johnson, 1980) olarak tarif edilmektedir.

Metafor, hayatı anlama ve anlatmada kullanılan sıradan, basit bir dil sanatı değildir. Tam aksine üst düzey dil hâkimiyetiyle birlikte geniş bir bilgi, görgü, deneyim ve akıl yürütmeyi gerekli kılar. Bu yönüyle zihni geliştiren, destekleyen niteliğe de sahiptir. Özellikle az bilinen ya da bilinmeyen kavramlar ya da nesnelere hakkında konuşup yazarken kişiye dili alternatif şekilde kullanma olanağı tanır. Dolayısıyla bir tür dil egzersizi olarak da algılanabilir. Kavramın etimolojisinde de mananın “öteye taşınması” ya da McFague’nin (1982) ifadesiyle “kendini aşma egzersizi” (Akt. Düzgün, 2022) olarak nitelenmesi de aynı gerçekliği vurgular. Nitekim Kövecses (2002) de metaforun düşünceyi ifade etmede önemli bir role sahip olduğunu söylerken Lakoff ve Johnson (1980) da duygu ve düşüncelerin daha etkili ve kolay anlatmanın yanı sıra anlaşılmasını sağlamak gibi üst bir işleve sahip olduğunu belirtirler. Bu nedenle metafor, edebiyat, görsel sanatlar, din ve bilim gibi farklı alanlarda kullanıldığı gibi gündelik yaşamda da yaygın olarak kullanılmaktadır (Kövecses, 2002).

Problem Durumu

Metafor, 1980’li yıllardan buyana sosyal bilimlerin farklı alanlarında kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 1999). Özellikle son on yılda metaforik çalışmalar akademik dünyanın ilgi odağı haline gelmiş ve pek çok çalışmada metaforlar kullanılarak çok farklı alanlarda olgu ve kavramlara yüklenen derin anlamın belirlenmesi yoluna gidilmiştir. Söz konusu literatürün sahip olduğu genişliği göstermek için Elkatmış ve Tanık (2022) uzunca bir liste vererek alana yönelik ilgiyi ve konu çeşitliliğini ortaya koymuşlardır. Dilin sanatlı kullanım biçimiyle ilgili olan edebiyat hakkında ise sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmış olup bunlarında lise öğrencileri (Eskimen, 2019; Pilav ve Uslu Üstten, 2013) ile hekim edebiyatçıları ve hekim adaylarının (Yeşilyurt, 2022) edebiyat kavramına ilişkin metaforları ile yine lise öğrencilerinin edebiyat dersine yönelik metaforik algıları (Savaskan, 2022) hakkında olduğu görülmüştür. Yine

konumuzla doğrudan ilgili olmasa da bazı yakın çalışmalarda bulunmaktadır. Örneğin, Türk Dili öğretmen adaylarına yönelik olarak “edebiyat öğretmeni” (Kahya, 2018) ile “çocuk ve gençlik edebiyatı” (Karakuş Aktan ve Bilgin Aksoy, 2021), Türkçe öğretmen adaylarının “dünya edebiyatı” (Uysal, 2017) kavramları üzerinden de incelemeler yapıldığı görülmektedir. Diğer taraftan Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı (Sevim, Veyis ve Kınay, 2012) ile Türkçe ve Sınıf öğretmeni adaylarına yönelik olarak da (Pilav ve Elkatmış, 2013) “Türkçe” kavramlarının incelendiği görülmektedir. Dil bilimi açısından önemli bir role sahip olan metaforun yine dil biliminin en kritik boyutunu oluşturan edebiyat kavramının zihinlerde nasıl yansıdığı incelenmesi önemli bir çaba olarak düşünülmektedir. Bu çalışmada bu öneme istinaden ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Edebiyat, dil ve kültür arasındaki ilişkileri anlamamızı sağlayan bir araçtır. Genç kuşaklara dil ve kültür aktarımında birinci elden sorumlu olan branşlar ise sınıf, Türkçe ve edebiyat öğretmenleridir. Öğretmen adayları ve öğretmenlerin edebiyatı nasıl algıladıklarını tespit etmek, onların edebiyata olan duygu, düşünce ve değer yargılarını belirlememize ve öğrencilere ne ölçüde katkıda bulunabileceklerini kestirmemize yardımcı olacaktır. Ayrıca edebiyat, farklı kültürlerin deneyimlerini ve perspektiflerini yansıtan bir alan olarak da önemlidir. Öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin edebiyatı nasıl algıladıklarını anlamak, kültürel farkındalığın artırılmasına yardımcı olabilir. Edebiyat aracılığıyla farklı kültürlerin değerlerini, inançlarını ve deneyimlerini anlamak, öğrencilere kültürel çeşitlilikle ilgili anlayış ve empati geliştirmelerine yardımcı olabilir. Bu kapsamda eldeki çalışma edebiyat kavramına yüklenen anlamı irdelemesi açısından oldukça önemli bir niteliğe sahiptir. Diğer taraftan kavrama yönelik algıyı hem öğretmen adayları hem de öğretmenler üzerinden test etmesi ise onu orijinal kılmaktadır. Buradan hareketle ele alınan çalışmada öğretmen adayları ile öğretmenlerin edebiyat kavramına yönelik geliştirdikleri metaforların belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırma iki boyutta kurgulanan sorulara cevap aramıştır.

Araştırmanın birinci alt boyutunu oluşturan sorular şöyledir;

- a. Öğretmen adaylarının edebiyat ile ilgili oluşturdukları metaforlar nelerdir?
- b. Öğretmen adaylarının edebiyat ile ilgili oluşturdukları metaforların branşa göre dağılımı nasıldır?
- c. Öğretmen adaylarının edebiyat ile ilgili oluşturdukları metaforlar hangi kategoriler altında toplanabilir?

Araştırmanın ikinci alt boyuta ilişkin sorular ise;

- d. Öğretmenlerin edebiyat ile ilgili oluşturdukları metaforlar nelerdir?
- e. Öğretmenlerin edebiyat ile ilgili oluşturdukları metaforların branşa göre dağılımı nasıldır?
- f. Öğretmenlerin edebiyat ile ilgili oluşturdukları metaforlar hangi kategoriler altında toplanabilir?

Yöntem

Araştırma Deseni

Öğretmen adayları ile öğretmenlerin edebiyat kavramına ilişkin metaforik algılarını ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma nitel araştırma deseni ile planlanmıştır. Bir şemsiye terim olarak kabul edilen nitel araştırmalar, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel sürecin izlendiği kalitatif araştırma türü olarak tanımlanır (Yıldırım & Şimşek, 1999). Bu çalışmada ise nitel araştırma deseni içerisinde yer alan olgu bilim ya da diğer adıyla fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Olgu bilim, “olgu” olarak ifade edilebilecek çeşitli kavramlar, sözcükler, sözcük grupları, olaylar, hikayeler, duygular hakkındaki deneyimleri derinlemesine inceleyen araştırma desendir (Toprak, 2021). Edebiyat kavramı da gündelik yaşantıda çokça kullandığımız ancak üzerinde pek de düşünmediğimiz varsayımı ile söz konusu kavrama ilişkin bilgi, duygu ve düşünceleri olgu bilim deseni aracılığıyla toplanması yoluna gidilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim-öğretim yılında İç Anadolu Bölgesinde bir devlet üniversitesinde öğrenim gören Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı ve Sınıf öğretmenliği öğrencileri ile aynı bölgede bir il merkezinde görev yapmakta olan Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı ile Sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmaya Türkçe ve Sınıf öğretmenliği öğrencileri Eğitim Fakültesinden katılırken, Türk Dili ve Edebiyatı bölümü öğrencileri ise Fen Edebiyat Fakültesinden öğrenciler oluşturmaktadır. Fen Edebiyat Fakültesi öğrencileri ile yapılan ön görüşmede hedeflerinin ve beklentilerinin öğretmen olmak olduğunu beyan etmeleri nedeniyle çalışmada iki farklı fakülte ayrımı yerine “öğretmen adayı” kavramı ile değerlendirilmişlerdir. Araştırmada çalışma grubunu oluşturan katılımcılar amaçlı örneklem yöntemlerinden “kolay ulaşılabilir durum örnekleme” yoluyla belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi, araştırma yapılacak konunun derinlemesine ele alınması ve konu hakkında daha fazla veri toplanması (Büyüköztürk vd., 2016) için tercih edilirken kolay ulaşılabilir durum örnekleme ise hız ve kolaylık (Yıldırım ve Şimşek, 2008) sağladığı için tercih edilmektedir. Buna göre çalışma grubunun demografik özellikleri Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1

Çalışma Grubunun Cinsiyet ve Branşlara Göre Dağılımı

		f	%
Öğretmen Adayı Cinsiyeti	Kadın	149	83,7
	Erkek	29	16,3
Toplam		178	100
Öğretmen Cinsiyeti	Kadın	58	80,6
	Erkek	14	19,4
Toplam		72	100
Genel Toplam		250	
Öğretmen Adayı Branş Dağılımı	Sınıf Öğretmenliği	63	35,2
	Türkçe	64	35,8
	Türk Dili ve Edebiyatı	52	29
Öğretmen Branş Dağılımı	Sınıf Öğretmenliği	38	53,5
	Türkçe	16	22,6
	Türk Dili ve Edebiyatı	17	23,9

Araştırmada toplamda 178 üniversite öğrencisi ve 72 gönüllü öğretmen yer almıştır. Araştırmaya katılanların cinsiyet değişkenine göre dağılımı incelendiğinde gerek öğretmen adaylarında gerekse öğretmenler arasında katılımcıların 4/5'ü kadınlardan oluşmaktadır. Öğrencilerin branşlarına göre dağılımında en fazla temsil edilen gruplar, Eğitim Fakültesi sınıf öğretmenliği (%35,2), Türkçe öğretmenliği (%35,8) ve Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı (%29) öğrencileridir. Öğretmenlerin branşlarına göre dağılımında ise sınıf öğretmenleri (%35,2), Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleri (%23,9) ile Türkçe öğretmenleri (%22,6) gelmektedir.

Veri Toplama Aracı

Araştırma verilerini toplamak amacıyla metafor çalışmalarında sıklıkla tercih edilen açık uçlu anket formu kullanılmıştır. Bu form iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların cinsiyet ve öğrenim gördükleri fakülte ile görev yaptıkları branş durumlarını betimleyen sorular yer alırken ikinci bölümde ise edebiyat kavramına ilişkin metafor üretmeleri için “Bence edebiyat gibidir/ benzer; Çünkü” kalıp cümlesi yer almaktadır. Bu şablon ifade deki “gibi” edatı “e benzer” manasında olup benzetme yönünü gösterirken “çünkü” bağlacı ise benzetme nedeni ya da gerekçesini açıklamaya yöneliktir.

Veri Toplama Süreci

Veri toplama aracı katılımcılara dağıtılmadan önce araştırmanın geçerliğini sağlamak adına metafor kavramı hakkında bilgilendirme amaçlı genel bir açıklama yapılmış ve bazı örnekler verilmiştir. Kendilerinin de edebiyat kavramına ilişkin bir tane metafor üretmelerinin yeterli olacağı ve gerekçelerinin de mutlaka metaforla ilişkili olarak yazılmasının gerektiği bildirilmiştir. Katılımcılara formlar dağıtıldıktan sonra yeterli süre verilmiş ve formun doldurulması esnasında birbirleriyle yardımlaşmamaları hatırlatılarak gerekli tedbirler alınmıştır.

Veri Analizi

Araştırmada elde edilen veriler metafor çalışmalarında sıklıkla kullanılan (Savaşkan, 2022; Kahya, 2018; Eskimen, 2019) 1. Eleme ve seçme/ayıklama aşaması, 2. Adlandırma aşaması, 3. Kategori oluşturma/geliştirme aşaması, 4. Geçerlik ve güvenilirlik sağlama aşaması olarak belirlenen kategorik yaklaşım ile analiz edilmiştir. Buna göre katılımcıların edebiyat kavramına ilişkin ürettikleri 239 geçerli metafor değerlendirmeye alınmıştır. Araştırma amacına uygun olmayan eksik metaforlar çıkarılarak değerlendirme kapsamına dâhil edilmemiştir. Kalan diğer metaforlar ise numaralandırılarak listelenmiştir. Daha sonra ise öğrencilerin geliştirdiği metaforları temsil eden öğrenci sayısı (f) hesaplanarak tablo hâline getirilmiştir. Genel dağılım tablosunda yer alan metaforlar ortak özelliklerine göre sınıflandırılarak vurgu yaptıkları yönere göre incelenmiştir. Bu incelemenin ardından metaforları en iyi şekilde temsil ettiği düşünülen 7 farklı kategori oluşturulmuştur. Son olarak katılımcıların ürettikleri metaforlardan ilgili bulguya kanıt niteliği taşıyan bazı yanıtlar, araştırmada örnek olarak sunulmak üzere ayrılmıştır. Araştırma soruları çerçevesinde metaforlar analiz edilirken ayrılan bu formlar örnek olarak verilmiştir.

İnanırcılık

Bilimsel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik çalışmanın niteliğini belirleyen en önemli unsur olarak değerlendirilir. Lincoln ve Guba (1985) ise nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirliği sağlamının dört şekilde olduğunu belirtmişlerdir. Bunlar i geçerlik yerine inanırcılık, dış geçerlik yerine aktarılabirlik, i güvenirlik yerine tutarlık, dış güvenirlik yerine ise teyit edilebilirlik kavramları ile açıklanmıştır (akt. Yıldırım ve şimşek, 2008). Bu kapsamda eldeki araştırmanın geçerlik ve güvenirliğini sağlamaya yönelik yapılanlar kısaca şöyle özetlenebilir; İnanırcılığı artırmak (i geçerliği) amacıyla veriler üç farklı uzman tarafından analiz edilmiştir. Uzmanlar birbirlerinden bağımsız olarak her bir veriye ilişkin kodlamalar yapmışlardır. Aktarılabirliği (dış geçerlik) sağlamak için araştırma sürecinin aşamaları katılımcılara ayrıntılı olarak verilmiştir. Tutarlılığı (i güvenirlik) artırmak için veri toplama araçları ve analiz süreci ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Teyit edilebilirlik (dış güvenirlik) için ise çalışma süresince elde edilen veriler, görüşme dökümleri ve kodlamalara ilişkin tüm veriler araştırmacılar tarafından bilgisayar ortamında kayıt altına alınmıştır.

Etik Konular

Araştırma verilerinin toplanma süreci, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun 22.04.2022 tarihli 04 numaralı oturumunda alınan karar ile başlatılmış, süreç boyunca etik ilkelere uygun şekilde hareket edilmiştir.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmaya katılan ğretmen ve ğretmen adaylarının edebiyat kavramına ilişkin algıları araştırma soruları kapsamında sırasıyla incelenmiştir. Buna göre ğretmen adaylarının edebiyat kavramına yönelik metaforlarının genel dağılımını Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2

Öğretmen Adaylarının Edebiyat Kavramına Yönelik rettikleri Metaforların Genel Dağılımını

Geçerli Metafor	Metaforlar (n=178)	f	Geçerli Metafor	Metaforlar (n=178)	f	Geçerli Metafor	Metaforlar (n=178)	f
1	Hayat	38	23	Kendini keşif yazısı	2	45	Kültür	1
2	Sanat	10	24	Müzik	2	46	Maden	1
3	Duygu	7	25	Sonsuzluk	2	47	Nefes	1
4	Aşk	6	26	Uçsuz bir nehir	2	48	Orman	1
5	Ayna	6	27	Köprü	2	49	zgrlk	1
6	İnsan	5	28	Estetik	2	50	Pusula	1
7	Ağaç	4	29	Anahtar	1	51	Reklam	1
8	Deniz	4	30	Ay	1	52	Saat	1
9	Kitap	4	31	Bal	1	53	Sevgili	1
10	iek	4	32	Can damarı	1	54	şarkı	1

Tablo 2

(Devam)

Geçerli Metafor	Metaforlar (n=178)	f	Geçerli Metafor	Metaforlar (n=178)	f	Geçerli Metafor	Metaforlar (n=178)	f
11	Dil	3	33	Ders	1	55	Şiir	1
12	Hayal gücü	3	34	Doğa	1	56	Tablo	1
13	İlaç	3	35	Dost	1	57	Tatlı	1
14	Kuş	3	36	Eğlence	1	58	Temel ihtiyaç	1
15	Resim sanatı	3	37	Fener	1	59	Terapist	1
16	Ruh	3	38	Gül	1	60	Uzuv	1
17	Su	3	39	Güzeli görme	1	61	Yaşam biçimi	1
18	Yeni bir dünya	3	40	Hazine	1	62	Yapboz	1
19	Duyu organı	2	41	Kadın	1	63	Yemek	1
20	Güneş	2	42	Kalp	1	64	Yenilik	1
21	Haykırış	2	43	Kıyafet	1	65	Yıldız	1
22	Karakter	2	44	Kuyu	1	66	Yol	1

Tablo 2 incelendiğinde; çalışma grubunu oluşturan 178 katılımcının “edebiyat” kavramına ilişkin toplam 170 geçerli metafor ürettikleri görülmektedir. Öğretmen adaylarının edebiyat kavramına yönelik en çok “hayat (38), sanat (10), duygu (7), aşk (6), ayna (6) ve insan (5)” ifadelerini kullandıkları görülmektedir. Diğer taraftan “ağaç (4), deniz (4), kitap (4), çiçek (4), dil (3), hayal gücü (3), ilaç (3), kuş (3), resim sanatı (3), ruh (3), su (3), yeni bir dünya (3), duyu organı (2), güneş (2), haykırış (2), karakter (2), kendini keşif yazısı (2), müzik (2), sonsuzluk (2), uçsuz bir nehir (2), köprü (2), estetik (2)” metaforlarının ise birden çok kez ifade edildiği bulgulanmıştır. Bununla birlikte “anahtar, ay, bal, can damarı, ders, doğa, dost, eğlence, fener, gül, güzeli görme, hazine, kadın, kalp, kıyafet, kuyu, kültür, maden, nefes, orman, özgürlük, pusula, reklam, saat, sevgili, şarkı, şiir, tablo, tatlı, temel ihtiyaç, terapist, uzuv, yaşam biçimi, yapboz, yemek yenilik, yıldız ve yol metaforlarının da bir kez üretildiği tespit edilmiştir. Buna göre katılımcıların büyük çoğunluğu edebiyatı “hayat” kavramıyla izah etme yoluna giderken benzer bir çoğunluğunda bir kez tekrar eden kavramlarla açıkladıkları anlaşılmaktadır.

İki farklı fakülte ve üç ayrı bölümde öğrenim gören öğrencilerin branş bazında ürettikleri metaforların frekans dağılımları ise aşağıda Tablo 3’de yer almaktadır.

Tablo 3*Öğretmen Adaylarının Edebiyat Kavramına İlişkin Geliştirdikleri Metaforların Branşa Göre Dağılımı*

Metafor Sayısı	Sınıf Öğretmenliği	M.S		Türkçe Öğretmenliği	M.S		Türk Dili ve Edebiyatı	f
		f	M.S		f	M.S		
1	Hayat	9	37	Hayat	16	73	Hayat	13
2	Sanat	5	38	Ayna	3	74	Duygu	4
3	Kitap	3	39	Sanat	3	75	İnsan	3
4	Kuş	3	40	Aşk	3	76	Aşk	2
5	Resim sanatı	3	41	Duygu	2	77	Ayna	2
6	Su	3	42	Estetik	2	78	İlaç	2
7	Ağaç	2	43	Köprü	2	79	Ruh	2

Tablo 3
(Devam)

Metafor Sayısı	Sınıf Öğretmenliği	M.S		Türkçe Öğretmenliği	M.S		Türk Dili ve Edebiyatı	f
		f	M.S		f	M.S		
1	Hayat	9	37	Hayat	16	73	Hayat	13
2	Sanat	5	38	Ayna	3	74	Duygu	4
3	Kitap	3	39	Sanat	3	75	İnsan	3
4	Kuş	3	40	Aşk	3	76	Aşk	2
5	Resim sanatı	3	41	Duygu	2	77	Ayna	2
6	Su	3	42	Estetik	2	78	İlaç	2
7	Ağaç	2	43	Köprü	2	79	Ruh	2
8	Çiçek	2	44	Uçsuz bir nehir	2	80	Sanat	2
9	Deniz	2	45	Ağaç	1	81	Ağaç	1
10	Eğlence	2	46	Anahtar	1	82	Ay	1
11	Hayal gücü	2	47	Can damarı	1	83	Çiçek	1
12	Sonsuzluk	2	48	Çiçek	1	84	Deniz	1
13	Aşk	1	49	Deniz	1	85	Ders	1
14	Ayna	1	50	Dil	1	86	Dil	1
15	Bal	1	51	Doğa	1	87	Duyu organı	1
16	Dil	1	52	Dost	1	88	Hayal gücü	1
17	Duygu	1	53	Duyu organı	1	89	Haykırış	1
18	Gül	1	54	Fener	1	90	Hazine	1
19	Güneş	1	55	Güneş	1	91	Karakter	1
20	Haykırış	1	56	Güzeli görme	1	92	Kendini keşif yazısı	1
21	İnsan	1	57	İlaç	1	93	Kitap	1
22	Kadın	1	58	İnsan	1	94	Kuyu	1
23	Kalp	1	59	Karakter	1	95	Kültür	1
24	Kendini keşif yazısı	1	60	Müzik	1	96	Maden	1
25	Kıyafet	1	61	Orman	1	97	Nefes	1
26	Müzik		62	Özgürlük	1	98	Sevgi	1
27	Saat	1	63	Pusula	1	99	Yeni bir dünya	1
28	Şarkı	1	64	Reklam	1	100	Yenilik	1
29	Şiir	1	65	Ruh	1			
30	Tablo	1	66	Sevgili	1			
31	Tatlı	1	67	Tatlı	1			
32	Uzuv	1	68	Temel	1			
33	Yapboz	1	69	Terapist	1			
34	Yemek	1	70	Yaşam biçimi	1			
35	Yeni bir dünya	1	71	Yeni bir dünya	1			
36	Yıldız	1	72	Yol	1			

Tablo 3'den de anlaşılacağı üzere hem sınıf öğretmenliği öğrencileri hem de Türkçe öğretmenliği öğrencileri otuz altı metafor üretirken Türk Dili ve Edebiyatı bölümü öğrencileri ise yirmi sekiz kavram geliştirdiği görülmektedir. Her üç branşın ortak geliştirdiği kavramların "hayat, sanat, ağaç, çiçek, deniz, aşk, ayna, dil, duygu ve yeni bir dünya" metaforları olduğu anlaşılmaktadır. "Güneş, müzik ve tatlı" metaforlarının Sınıf öğretmenliği ve Türkçe öğretmenliği öğrencileri geliştirirken, "kitap, hayal gücü, haykırış ve kendini keşif yazısı" metaforlarını Sınıf öğretmenliği ve Türk Dili ve Edebiyatı öğrencileri üretmişlerdir. Türkçe öğretmenliği ile Türk Dili ve Edebiyatı bölümü öğrencileri ise "duyu organı, ilaç, karakter ve

ruh” kavramlarını ortak üretmişlerdir. Diğer taraftan sadece sınıf öğretmenliği öğrencilerinin ürettiği kavramlar“ kuş, resim sanatı, su, eğlence, sonsuzluk, bal, gül, kadın, kalp, kıyafet, saat, şarkı, şiir, tablo, uzuv, yapboz, yemek ve yıldız” olurken, Türkçe öğretmenliği öğrencileri “estetik, köprü, uçsuz bir nehir, anahtar, can damarı, doğa, dost, fener, güzeli görme, orman, özgürlük, pusula, reklam, sevgili, temel, terapist, yaşam biçimi, yol” kavramlarını Türk Dili ve Edebiyatı öğrencileri ise “ay, ders, hazine, kuyu, kültür, maden, nefes, sevgi, yenilik” kavramlarını üretmişlerdir. Bu açıdan değerlendirildiğinde Türk Dili ve Edebiyatı öğrencilerinin daha sınırlı bir kavram çeşitlemesi yaptıkları, Sınıf öğretmenliği ve Türkçe Öğretmenliği öğrencilerinin ise zihinsel imgelerini daha geniş bir spektrumla ifade ettikleri söylenebilir.

Araştırmada öğrencilerin ürettikleri metaforlar gösterdiği ortak özellikler açısından da incelenmiş ve elde edilen kategoriler aşağıda Tablo 3’de özetlenmiştir.

Tablo 4

Öğretmen Adaylarının Edebiyat Kavramına Yönelik Oluşturdukları Metaforların Kategorik Dağılımı

Metafor Kategorileri	Metaforlar	f
Yaşam unsuru	hayat (38), ayna (6), ağaç (4), ilaç (3), ruh (3), köprü (2), ay (1), dost (1), eğlence (1), fener (1), kıyafet (1), uzuv (1), pusula (1), terapist (1), temel ihtiyaç (1), yemek (1),	66
Duygu aktarım aracı	duygu (7), aşk (6), insan (5), anahtar (1), can damarı (1), kadın (1), sevgili (1), şarkı (1)	23
Sanatın bir boyutu	sanat (10), resim sanatı (3), estetik (2), müzik (2), doğa (1), maden (1), reklam (1),yenilik (1), yol (1)	22
Sınırsızlığın sembolü	deniz (4), kuş (3), yeni bir dünya (3), güneş (2), sonsuzluk (2), uçsuz bir nehir (2), hazine (1), orman (1), özgürlük (1), yıldız (1)	20
Düşünce aktarım aracı	dil (3), hayal gücü (3), duyu organı (2), haykırış (2), karakter (2), kendini keşif yazısı (2), kalp (1), saat (1), yapboz (1), yaşam biçimi (1)	18
Estetik bir unsur	çiçek (4), kitap (4), su (3), bal (1), gül (1), güzeli görme (1), şiir (1), tatlı (1), tablo (1),	17
Eğitimin bir boyutu	ders (1), kuyu (1),kültür (1), nefes (1),	4
Toplam		170

Tablo 4’de görüldüğü gibi öğrencilerin edebiyat kavramına yönelik ürettikleri metaforlar, ortak özelliklerine göre yedi kategoride toplanmıştır. Buna göre katılımcılar edebiyatı en fazla “yaşam unsuru” (66) olarak görürken ikinci olarak “duygu aktarım aracı” (23), üçüncü sırada da “sanatın bir boyutu” (22) olduğuna ilişkin metafor ve gerekçeler ileri sürmüşlerdir. Daha sonra sırasıyla “Sınırsızlığın sembolü” (20), “düşünce aktarım aracı” (18), “estetik bir unsur” (17) olurken en az kullanılan metafor ve içeriğin ise “eğitimin bir boyutu” (4) olduğuna ilişkin kategoride yer aldığı tespit edilmiştir. Bulgularda dikkati çeken husus katılımcıların edebiyatı en çok hayatla bağlantısı üzerinden tanımladıkları buna karşın en az ilişkiyi eğitim ve estetikle olan irtibatı üzerinden kurdukları saptanmıştır.

Genel olarak bakıldığında katılımcıların edebiyatı baskın bir biçimde yaşamla özdeşleştirdikleri bu kapsamda da en fazla kavramsallaştırmayı “yaşam unsuru” temasında “hayat” metaforu üzerinden yaptıkları anlaşılmaktadır. Buna göre ilgili temada üretilen metaforlar en çoktan en aza doğru; “hayat (38), ayna (6), ağaç (4), ilaç (3), ruh (3), köprü (2), ay (1), dost (1), eğlence (1), fener (1), kıyafet (1), uzuv (1), pusula (1), terapist (1), temel

ihtiyaç (1), yemek (1)” şeklinde tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının yaşam unsuru kategorisinde ürettikleri metaforlar ve nedenlerine ilişkin bazı örnekler ise şu şekildedir;

ÜÖ 29: *Bence edebiyat hayat gibidir. Çünkü hayatta yaşadığımız her şeyi ifade edebilmemizi sağlayan araçtır.*

ÜÖ 84: *Bence edebiyat hayat gibidir. Hatta yaşamın ta kedisidir. Çünkü günlük yaşantımızda karşılaştığımız olaylar, sorunlar edebiyata yansır.*

ÜÖ 12: *Bence edebiyat hayat gibidir. Çünkü edebiyatın beslendiği kaynak hayattır. En absürt eserlerde bile ele alınan unsur, işlenen konu hayatın kendisidir. Sadece hayata nasıl bakıldığına göre değişir.*

Araştırmada ulaşılan bir diğer sonuç ise edebiyatın bir “duygu aktarım aracı” olduğunu gösteren metaforların yer aldığı kategoridir. Buna göre en fazla kavramsallaştırma duygu (7), aşk (6) ve insan (5) üzerinden yapılırken anahtar (1), can damarı (1), kadın (1), sevgili (1), şarkı (1) gibi metaforlarda üretilmiştir. Bu temada üretilen “duygu, aşk, insan, kadın, sevgili ve şarkı gibi kavramlara bakıldığında edebiyatın insana özgü ruhsal bir olgu olarak algılandığı söylenebilir. Buna göre söz konusu temada üretilen metaforlar ve nedenlerine ilişkin bazı örnekler şu şekildedir;

ÜÖ 107: *Bence edebiyat duygu gibidir. Çünkü insanın içindeki duyguları dışarı yansıtabilmesini sağlar. İnsan yazdıkça ve duygularını aktarabildiği sürece insandır. Paylaştıkça rahatlar.*

ÜÖ 160: *Bence edebiyat duygu gibidir. Çünkü insanın önceki, sonraki ya da ileri zamanlardaki ruh halini, his ya da hayallerini ifade etmesine aracılık eder. Kısacası duyguların kelimelere dökülmüş halidir de diyebiliriz.*

ÜÖ 56: *Bence edebiyat aşk gibidir. Çünkü aşk insanlar arasında duygusal bağ ve duygusal ilişkiler olarak nitelendirilir ve aradaki bu bağ edebiyat sayesinde şekillenir.*

ÜÖ14: *Bence edebiyat sevgili gibidir. Çünkü yoğun duygular yaşatır ve düşündürür.*

Katılımcıların edebiyatı “sanatın bir boyutu” olarak görmeleri ise elde edilen önemli bulgulardan birisi olarak değerlendirilebilir. Zira edebiyat özde söz ve yazı sanatıdır. Buna göre üretilen metaforlar sırasıyla sanat (10), resim sanatı (3), estetik (2), müzik (2), doğa (1), maden (1), reklam (1), yenilik (1), yol (1) şeklinde olmuştur. Öğretmen adaylarının ileri sürdükleri metaforlar ve nedenlerine ilişkin bazı örnekler de şöyledir;

ÜÖ 145: *Bence edebiyat sanat gibidir. Çünkü duygu ve düşünceyi en güzel anlatma şekli edebiyattır. Gerek şiir gerek düzyazı olsun kendimizi en etkili ve en güzel edebiyatla ifade ederiz.*

ÜÖ 08: *Bence edebiyat sözcüklerle resim yapma sanatı gibidir. Çünkü her sözcüğü ilmek ilmek döşemek gerekir. Zihnimde o cümleyi okuduğum zaman bir tablo belirir. Her sözcük, her cümle her paragraf yeni bir tablodur.*

ÜÖ 76: *Bence edebiyat duygu ve düşüncelerin süslü bir dille anlatıldığı sanat gibidir. Çünkü edebiyat, birçok farklı kelime, durum ya da duygu-düşüncenin aynı yapıt içerisinde uyumlu halde bulunmasıdır. Rengarenk olmasına karşın çok uyumlu gözükten bir resimdir.*

ÜÖ 34: *Bence edebiyat gerçek dünyanın estetik halidir. Çünkü edebiyat estetik bir değer taşır ve kişinin hem gözüne hem diğer duygularına hitap eder. Bazen insanın içinden geçen ancak ifade edemediği duyguları en iyi ve güzel şekilde yansıtan, kişinin kendini bulduğu bir ifade biçimidir. Bu yönüyle edebiyat gerçeğe başka bir pencereden bakmanın diğer adıdır.*

Araştırmada ulaşılan bir diğer sonuçta edebiyatın “sınırsızlığın sembolü” olarak görüldüğüne ilişkin metaforlar kümesidir. Söz ve yazı sanatının sınırsızlığı çağrıştıran zihinsel imgelerden oluşması oldukça ilginç bir tespit olarak not edilmelidir. Bu kapsamda üretilen

metaforlar ise deniz (4), kuş (3), yeni bir dünya (3), güneş (2), sonsuzluk (2), uçsuz bir nehir (2), hazine (1), orman (1), özgürlük (1), yıldız (1) şeklinde olmuştur. Buna göre öğretmen adaylarının bu temada ürettikleri metaforlar ve nedenlerine ilişkin bazı örnekler şu şekildedir;

ÜÖ 11: *Bence edebiyat uçsuz bucaksız bir deniz gibidir. Çünkü içindeki malzeme o kadar fazla ki tıpkı bir deniz gibi onu da sayamayız. Ayrıca içindeki malzemeyi kullanmayı bilmezsek yüzmeyi bilmeyen birisi gibi boğulup gideriz ama bu malzemeyi değerlendirirsek kendimizi daha da geliştiririz.*

ÜÖ 23: *Bence edebiyat kuş gibidir. Çünkü bizi bilmediğimiz yeni ve farklı diyarlara götürür.*

ÜÖ 151: *Bence edebiyat ucu bucağı olmayan bir nehir gibidir. Çünkü nehirler birer su damlasından oluşur. Birbirinden farklı damlalar ucu bucağı olmayan nehirleri oluşturur. Edebiyat da bu nehirlerle benzer. Farklı yazarların oluşturduğu yapıtlarla meydana gelir onunda ucu bucağı yok gibidir.*

Araştırmada ulaşılan bir diğer sonuç ise edebiyatın bir “düşünce aktarım aracı” olduğunu gösteren metaforların yer aldığı kategoridir. İlgili kategoride en çok tekrar eden metafor ise sırasıyla dil (3), hayal gücü (3), duyu organı (2), haykırış (2), karakter (2), kendini keşif yazısı (2), kalp (1), saat (1), yapboz (1), yaşam biçimi (1) olarak tespit edilmiştir. Elde edilen “dil, hayal gücü, duyu organı ve haykırış” kavramlarının düşünme eylemi ile olan yakın ilgisi göz önünde bulundurulduğunda hem kategorinin hem de yaklaşımın tutarlı olduğu söylenebilir. Öğretmen adaylarının düşünce aktarım aracı kategorisinde ürettikleri metaforlar ve nedenlerine ilişkin bazı örnekler ise şu şekildedir;

ÜÖ 47: *Bence edebiyat dil gibidir. Çünkü hisleri, duyguları dile getirmenin tek yolu yazmak ya da söylemektir. İnsan gördüklerini, yaşadıklarını anlatmak ister. Bunun içinde dile mecburdur.*

ÜÖ 66: *Bence edebiyat söylemek istediklerinizi hayal gücünüzle birleştirmek gibidir. Çünkü insan her an içinden geçenleri anlatamayabilir. Edebiyat ile hayal gücünü kullanarak aktarmak çok daha kolay ve etkileyicidir.*

ÜÖ 129: *Bence edebiyat duyu organı gibidir. Çünkü duyu organları, çevremizdeki nesnelere, sesleri algılamamızı sağlar. Bence edebiyat da yazarın, şairin ifade etmek istediklerini yazarak; bizim kendi algılarımıza ve duygularımıza göre şekillendirerek anlamlandırmamıza yardımcı olur.*

ÜÖ 53: *Bence edebiyat insanın haykırışı gibidir. Çünkü herkese her derdini anlatamadığın yerde edebiyata içindeki her şeyi döküyorsun.*

Araştırmada ulaşılan bir diğer sonuç ise edebiyatın “estetik bir unsur aracı” olduğunu gösteren metaforların yer aldığı kategoridir. İlgili kategoride en çok tekrar eden metafor ise sırasıyla çiçek (4), kitap (4), su (3), bal (1), gül (1), güzeli görme (1), şiir (1), tatlı (1), tablo (1), olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmen adaylarının bu temada ürettikleri metaforlar ve nedenlerine ilişkin bazı örnekler ise şu şekildedir;

ÜÖ 135: *Bence edebiyat bir buket çiçek gibidir. Çünkü her çiçek birbirinden farklıdır. Edebiyatta içinde farklı duygular, düşünceler, kişilikler barındırır. Nasıl ki çiçeklerin birbirinde farklı renkleri kokuları varsa edebiyatında farklı renkleri birbirine karışmış güzel kokuları vardır. Bu yüzden o hiç solmaması gereken bir buket çiçektir.*

ÜÖ 170: *Bence edebiyat narin bir çiçek gibidir. Çünkü o da bir çiçek gibi güzel, anlamlı ve narindir. Edebiyata da çiçekler gibi zarar gelirse toplumu, çevreyi olumsuz etkiler.*

ÜÖ 49: *Bence edebiyat okuması güzel bir kitap gibidir. Çünkü kitap okumak benim için çok zevkli. Edebiyatla uğraşırken de aynı şeyleri düşünüyorum.*

ÜÖ 92: *Bence edebiyat kitap gibidir. Çünkü bazen akıcı bazen de sıkıcı gelebilir.*

ÜÖ 4: *Bence edebiyat su gibidir. Çünkü yaşamın her anında her canlının mutlak gereksinimi olan ihtiyaçlar listesinde edebiyatın da yeri vardır. Edebiyat duygu ve düşüncelerimizin aktarımında bir vesiledir bir araçtır. Yani duygularımızı ve davranışlarımızı ifade ederken edebiyata her daim başvururuz ve gerekliliğini hissederiz.*

Araştırmada öğretmen adaylarının ürettiği kavramların tematik son başlığı ise edebiyatın “eğitimin bir boyutu” olduğunu gösteren metaforlar grubudur. Bu kategoride üretilen metaforların hem sınırlı hem de bir kez kullanıldığı anlaşılmaktadır. Buna göre üretilen kavramlar ders (1), kuyu (1), kültür (1), nefes (1) olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre öğrencilerinin ürettikleri metaforlar ve nedenlerine ilişkin bazı örnekler şu şekildedir;

ÜÖ 61: *Bence edebiyat nefes gibidir. Çünkü her alanda bilgi sahibi olmamızı ister.*

ÜÖ 105: *Bence edebiyat ders gibidir. Çünkü öğrenilmesi gereken bir dil sanatıdır. Oldukça eğlenceli ve zevkli bir derstir.*

ÜÖ 50: *Bence edebiyat kültür gibidir. Çünkü bir halkın kültüründen izler taşıyan kavramların bütünüdür. Hayatın her alanında yaşayan bir karamın okullarda da yer alması şarttır.*

Araştırmada öğretmenler tarafından üretilen metaforlarda incelemeye konu edilmiştir. Bu doğrultuda elde edilen veriler ise aşağıda Tablo 4’de özetlenmiştir.

Tablo 5

Öğretmenlerin Edebiyat Kavramına Yönelik Ürettikleri Metaforlarının Genel Dağılımı

Geçerli Metafor	Metaforlar (n=70)	f	Geçerli Metafor	Metaforlar (n=70)	f
1	Hayat	11	20	Etamin	1
2	Duygu	4	21	Gereksiz bir ders	1
3	Su	4	22	Güneş	1
4	Ağaç	3	23	İhtiyaç	1
5	Ayna	3	24	İnsan	1
6	Deniz	3	25	Kağıt ile kalem	1
7	Ruh	3	26	Kendini dinleme	1
8	Şiir	3	27	Koku	1
9	Yağmur	3	28	Liman	1
10	Hayal	2	29	Marangoz	1
11	Okyanus	2	30	Resim	1
12	Renk	2	31	Sabun	1
13	Sanat	2	32	Sır	1
14	Anahtar	1	33	Tuz	1
15	Buğday	1	34	Tüy	1
16	Büyücü	1	35	Uzay	1
17	Çeşme	1	36	Yaşam biçimi	1
18	Çiçek bahçesi	1	37	Yemek	1
19	Çikolatalı pasta	1	38		

Tablo 5 incelendiğinde, araştırmanın bir diğer çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin edebiyat kavramına ilişkin olarak toplam 69 adet geçerli metafor ürettikleri görülmektedir. Katılımcı öğretmenlerin edebiyat kavramına yönelik en çok “hayat (11), duygu (4) ve su (4) metaforlarını ürettikleri saptanmıştır. Diğer taraftan “ağaç (3), ayna (3), deniz (3), ruh (3), şiir (3), yağmur (3), hayal (2), okyanus (2), renk (2), sanat (2) ve yemek (2)”

metaforlarının ise birden çok kez ifade edildiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte “anahtar, buğday, büyücü, çeşme, çiçek bahçesi, çikolatalı pasta, etamin, gereksiz, güneş, ihtiyaç, insan, kağıt ile kalem, kendini dinleme, koku, liman, marangoz, resim, sabun, sır, tuz, tüy, uzay, yaşam biçimine yemek” metaforlarının da bir kez üretildiği tespit edilmiştir. Buna göre katılımcıların büyük çoğunluğu edebiyatı hayat kavramıyla özdeşleştirirken daha büyük bir çoğunluğunda bir kez tekrar eden kavramlarla açıkladıkları söylenebilir. Diğer taraftan bulgularda dikkat çeken bir husus da bir katılımcının kavramı “gereksiz bir ders” sözcüğüyle ifade etmiş olmasıdır.

Tablo 6

Öğretmenlerin Edebiyat Kavramına İlişkin Geliştirdikleri Metaforların Branşa Göre Dağılımı

Metafor Sayısı	Sınıf Öğretmenliği	f	Türkçe Öğretmenliği	f	Türk Dili ve Edebiyatı	f
1	Hayat	8	Ayna	2	Hayat	3
2	Deniz	3	Okyanus	2	Duygu	2
3	Ağaç	2	Yağmur	2	Ruh	2
4	Duygu	2	Ağaç	1	Su	2
5	Hayal	2	Çeşme	1	Şiir	2
6	Renk	2	Çikolatalı pasta	1	Buğday	1
7	Yemek	2	Koku	1	Büyücü	1
8	Anahtar	1	Ruh	1	Güneş	1
9	Ayna	1	Sanat	1	Kağıt ile kalem	1
10	Çiçek bahçesi	1	Su	1	Kendini dinleme	1
11	Etamin	1	Tuz	1	Sır	1
12	Gereksiz bir ders	1	Tüy	1		
13	İhtiyaç	1				
14	İnsan	1				
15	Liman	1				
16	Marangoz	1				
17	Resim	1				
18	Sabun	1				
19	Sanat	1				
20	Su	1				
21	Şiir	1				
22	Uzay	1				
23	Yağmur	1				
24	Yaşam biçimi	1				

Tablo 6'dan da anlaşılacağı üzere sınıf öğretmenleri 24, Türkçe öğretmenleri 13 ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleri ise 11 metafor geliştirdiği görülmektedir. Her üç branşın ortak geliştirdiği tek kavramın “su” metaforu olduğu anlaşılmaktadır. “Ağaç, ayna, sanat ve yağmur” metaforlarını Sınıf ve Türkçe öğretmenleri geliştirirken, “hayat ve şiir” metaforlarını Sınıf ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleri ortak üretmişlerdir. Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleri ise yalnızca “ruh” kavramını ortak üretmişlerdir. Diğer taraftan sadece sınıf öğretmenlerinin ürettiği kavramlar “deniz, hayal, renk, yemek, anahtar, çiçek bahçesi, etamin, gereksiz, ihtiyaç, insan, liman, marangoz, resim, sabun, uzay, yaşam biçimi” olurken, Türkçe öğretmenleri “çeşme, çikolatalı pasta, koku, tuz, tüy” kavramlarını Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleri ise “buğday, büyücü, güneş, kağıt ile kalem, kendini dinleme, sır” kavramlarını üretmişlerdir. Bu açıdan değerlendirildiğinde ortak kavramlar noktasında oldukça sınırlı bir birlikteliğin olduğu bu da edebiyat kavramının zihinlerde farklı imgelerle yer

aldığını düşündürmektedir. Ayrıca Sınıf ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleri kendi içinde daha çok ortak kavramlar üretirken Türkçe öğretmenlerinin ise çoğunlukla farklı kavramlar ürettikleri söylenebilir.

Araştırmada öğretmenlerin ürettikleri metaforlar ortak özellikler açısından kategorik dağılımı da incelenmiştir. Buna ilişkin veriler aşağıda Tablo 7’de özetlenmiştir.

Tablo 7

Öğretmenlerin Edebiyat Kavramına Yönelik Oluşturdukları Metaforların Kategorik Dağılımı

Metafor Kategorileri	Metaforlar	f
Yaşam unsuru	hayat (11), su (4), ruh (3), Yaşam biçimi (1), çeşme (1), ihtiyaç (1), koku (1), çikolatalı pasta (1), buğday (1), sabun (1), tuz (1), yemek (1)	27
Duygu aktarım aracı	duygu (4), yağmur (3), ayna (3), Renk (2), insan (1), sır (1), anahtar (1), liman (1), kendini dinleme (1)	17
Sınırsızlığın sembolü	deniz (3), şiir (3), hayal (2)okyanus (2), Uzay (1), kağıt ile kalem (1), güneş (1),	13
Estetik bir unsur	ağaç (3), Sanat (2), resim (1), etamin (1), tüy (1),	8
Sanatın bir boyutu	Büyücü (1), marangoz (1)	2
Eğitimin bir boyutu	Çiçek bahçesi (1), Gereksiz bir ders (1)	2
Toplam		69

Tablo 7’de görüldüğü gibi öğretmenlerin edebiyat kavramına yönelik ürettikleri metaforların ortak özellikleri dikkate alındığında altı kategoride toplandığı tespit edilmiştir. Buna göre katılımcılar edebiyatı en fazla “yaşam unsuru” (27) olarak görürken ikinci olarak “duygu aktarım aracı” (17), üçüncü sırada da “sınırsızlığın sembolü” (13) olduğuna ilişkin metafor ve gerekçeler ileri sürmüşlerdir. Daha sonra sırasıyla “estetik bir unsur” (8), “sanatın bir boyutu” (2) ve “eğitimin bir boyutu” (2) olduğuna ilişkin metaforlar ve gerekçeler ileri sürmüşlerdir. Bulgularda dikkati çeken husus katılımcıların edebiyatı en çok hayatla bağlantısı üzerinden tanımlarken en az ilişkiyi sanat ve eğitimle olan irtibatı üzerinden kurmuşlardır.

Öğretmenlerden elde edilen verilerin kategorik dağılımı öğrencilerle paralellik göstermekle birlikte öğretmenler “düşünce aktarım aracı” kategorisine ilişkin herhangi bir görüş bildirmedikleri saptanmıştır. Buna göre öğretmenler tarafından üretilen kavramların toplandığı ve en fazla metafora sahip temanın “yaşam unsuru” maddesi olduğu anlaşılmaktadır. Bu kategoride en fazla tekrar eden metaforlar ise hayat (11), su (4), ruh (3), yaşam biçimi (1), çeşme (1), ihtiyaç (1), koku (1), çikolatalı pasta (1), buğday (1), sabun (1), tuz (1) ve yemek (1) şeklinde sıralandığı tespit edilmiştir. Edebiyatın bir tür hayat kaynağı olan “su” ve “ruh” ile irtibatlandırılması öğretmenlerin ona biçtiği değer olarak yorumlanabilir. Buna göre öğretmenlerin yaşam unsuru kategorisinde ürettikleri metaforlar ve nedenlerine ilişkin bazı örnekler şu şekildedir;

Ö 48: Bence edebiyat hayat gibidir. Çünkü insanın olduğu her yerde duygu, duygunun olduğu her yerde de edebiyat vardır.

Ö 57: Bence edebiyat hayat gibidir. Çünkü edebiyat doğrudan anladıklarımızın yanında metaforlar da barındırır ve tek yönlü değildir. Hayat da çok yönlü insanların birleşiminden oluşur ve bu yönüyle edebiyat ile benzerlik gösterir.

Ö 50: Bence edebiyat ruh gibidir. Çünkü her kesimi ve herkesi yansıtır. Yaşam mücadelesi, sıkıntılar, aşklar, acılar, mutluluklar... Edebiyat ruhun yaşadıklarını ve yaşanması gerekenleri yansıtır.

Ö 51: Bence edebiyat ruh gibidir. Çünkü görünenin ötesinde bir derinliktir.

Araştırmada ulaşılan bir diğer sonuçta edebiyatın “duygu aktarım aracı” olarak görüldüğüne ilişkin metaforlar kümesidir. Bu kapsamda üretilen metaforlar ise duygu (4), yağmur (3), ayna (3), Renk (2), insan (1), sır (1), anahtar (1), liman (1), kendini dinleme (1) olduğu anlaşılmaktadır. Duygu kavramı tıpkı öğrencilerde olduğu gibi öğretmenler tarafından da en fazla müracaat edilen metafor olduğu söylenebilir. Buna göre öğretmenlerin duygu aktarım aracı kategorisinde ürettikleri metaforlar ve nedenlerine ilişkin bazı örnekler şu şekildedir;

Ö 55: Bence edebiyat ifade edilmekten kaçınılan duygu sığınağı gibidir. Çünkü kendimizden bile saklamaya çalıştığımız bilinçaltına ittiğimiz duyguları bazen bir şiirle bazen bir dize ile ortaya çıkartırız ve korkarak dile getirmediğimiz her hissi edebiyatı bir kalkan olarak kullanıp özgürce ifade etme olanağı buluruz.

Ö 13: Bence edebiyat yağmur gibidir. Çünkü yağmur bazen yağar toprağı doyurur, bazen atıştırır havayı serinletir, bazen o kadar çok yağar ki sel olur, etrafı yıkar. Bazen de hiç yağmaz, kuraklık olur. Edebiyatta bazen bizi sözleriyle doyurur, bazen az sözle rahatlatır, bazen çok yoğun sözlerle ağır gelir, allak bullak eder düşüncelerimizi, bazen de bir cümleye hasret bırakır, özletir. Bu açıdan çok benziyorlar. Yağmur ve edebiyat hep insanlara bir mesaj veriyor.

Ö 76: Bence edebiyat ayna gibidir. Çünkü sokağı, insanı, hayatı, doğayı yansıtır. Gerçeklikten uzakmış gibi görünen edebiyat ürünlerinin bile aslında insanın iç dünyasındaki karmaşayı ve çeşitli duyguları ele almak gibi bir işlevi vardır.

Ö 02: Bence edebiyat renk gibidir. Çünkü renklerin duyguları nitelediğini düşündüğüm gibi edebiyat da duyguları niteliyor.

Araştırmada ulaşılan bir diğer kategori ise edebiyatın “sınırsızlığın sembolü” olduğunu gösteren metaforlar kümesidir. İlgili kategoride en çok tekrar eden metafor ise sırasıyla deniz (3), şiir (3), hayal (2) okyanus (2), Uzay (1), kağıt ile kalem (1), güneş (1) olduğu anlaşılmaktadır. Deniz metaforunun öğrencilerle birlikte öğretmenlerinde en fazla tercih ettiği kavram olması dikkat çekici bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Yine getirilen kavramların sayılamayan nesnelere olmuş olması da edebiyata yüklenen sembolik anlamın oldukça derinlikli olduğunu çağırıştırılmaktadır. Buna göre öğretmenlerin sınırsızlığın sembolü kategorisinde ürettikleri metaforlar ve nedenlerine ilişkin bazı örnekler şu şekildedir;

Ö 21: Bence edebiyat deniz gibidir. Çünkü uçsuz bucaksız duyguları yansıtır. İnsanı rahatlatır ve oldukça geniş bir alanı vardır.

Ö 11: Bence edebiyat şiir gibidir. Çünkü hayatta şiir gibi akıp gider, uyak ve redifleri farklı olsa da, bir uyumu vardır mutlaka.

Ö 56: Bence edebiyat ucu olmayan bir okyanus, bizde o okyanusta bir damla gibiyizdir. Çünkü her şeyi öğrendik dediğimiz anda aslında sadece bir bütünün parçasını öğrendiğimizi fark ederiz.

Araştırmada ulaşılan bir diğer sonuç ise edebiyatın “estetik bir unsur” olduğunu gösteren metaforların yer aldığı kategoridir. İlgili kategoride en çok tekrar eden metaforların ise ağaç (3), sanat (2), resim (1), etamin (1), tüy (1) olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan “etamin” gibi bilinirliği ve yaygınlığı belli meslek gruplarında olabileceği düşünülen farklı bir kavrama müracaat edilmiş olması araştırmanın dikkat çekici sonuçlardan birisi olarak kaydedilebilir. Buna göre öğretmenlerin “estetik bir unsur” kategorisinde ürettikleri metaforlar ve nedenlerine ilişkin bazı örnekler şu şekildedir;

Ö 75: Bence edebiyat hayata kök salmış bir ağaç gibidir. Çünkü gün geçtikçe dallanır, çeşitlenir ve yaşam içindeki insana umut verir. Kökleri geçmişe dalları geleceğe uzanır.

Ö 11: *Bence edebiyat ağaç gibidir. Çünkü ağaca su, ışık verdikçe nasıl büyüyorsa bizlerde kitap okudukça ufukumuz genişler. Ağaç nasıl su bulmak için köklerini uzatıyorsa bizlerde başka kitapları okumak için çaba sarf etmeliyiz.*

Araştırmada ulaşılan bir diğer sonuç ise edebiyatın “sanatın bir boyutu” olduğunu gösteren metaforların yer aldığı kategoridir. Bu kategoride yalnızca büyücü (1) ve marangoz (1) kavramlarının üretildiği bulgulanmıştır. Buna göre öğretmenlerin “sanatın bir boyutu” kategorisinde ürettikleri metaforlar ve nedenlerine ilişkin bazı örnekler şu şekildedir;

Ö 53: *Bence edebiyat büyücü gibidir. Çünkü hemen etkiliyor ve kendine çekiyor adeta ruhuna işliyor.*

Ö 68: *Bence edebiyat bir marangoz gibidir. Çünkü marangozda yaptığı eserlerine bilgi, beceri ve deneyimini yansıtır. Eğer ustalığına yaratıcılıkta eşlik ederse ortaya bir sanat eseri çıkar.*

Araştırmada öğretmenlerin ürettiği kavramların kategorik son başlığı ise edebiyatın “eğitimin bir boyutu” olduğunu gösteren metaforlar grubudur. Bu kategoride üretilen metaforların tıpkı öğrencilerde olduğu gibi öğretmenlerinde hem sınırlı hem de bir kez kullandığı tespit edilmiştir. Üretilen metaforlar ise çiçek bahçesi (1) ve gereksiz (1) şeklinde kavramsallaştırılmıştır. Gereksiz sözcüğü doğrudan bir kavram grubuna dahil olmasa da ders olarak görülen edebiyata olumsuz bir bakışı göstermesi açısından incelemeye dahil edilmiştir. Özellikle bu yaklaşımın öğretmenlerden gelmiş olması da oldukça dikkate değer bir sonuçtur. Buna göre öğretmenlerin “eğitimin bir boyutu” kategorisinde ürettikleri metaforlar ve nedenlerine ilişkin bazı örnekler şu şekildedir;

Ö 22: *Bence edebiyat çiçek bahçesi gibidir. Çünkü divan edebiyatı güle, halk edebiyatı sümbüle, Yeni Türk edebiyatı da laleye benzer.*

Ö 41: *Bence edebiyat gereksiz bir ders gibidir. Çünkü tüm eğitim hayatım boyunca o derste işlediğimiz konuların çoğu ne işe yarıyor ya da yaradı bir türlü anlamış değilim.*

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Öğretmen ve öğretmen adaylarının edebiyat kavramına ilişkin zihinsel imgelerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada bazı önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Buna göre öğretmen ve öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar birlikte değerlendirildiğinde katılımcıların toplamda 239 farklı metafor ürettikleri tespit edilmiştir. Bu yönüyle kavramın zihinlerde oldukça geniş bir kavram ağıyla ilişkilendirildiği söylenebilir. Ayrıca kavramsal çerçevede de değinildiği gibi edebiyat esasen oldukça zengin bir anlam yelpazesine sahiptir. Bu bağlamda üretilen metaforlarda ki çeşitliliğin de söz konusu anlam zenginliğinin bir yansıması olarak okunabilir. Diğer taraftan söz konusu kavram ağının ana odağını “hayat” metaforu oluşturmaktadır. Başka bir ifadeyle katılımcıların zihinsel imgelerinde edebiyatla hayat arasında oldukça güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Nitekim edebiyatın sözlük anlamı da “olay, düşünce, duygu ve hayalleri yazılı ya da sözlü olarak ifade etme sanatı” (TDK, 2008) olarak verilmektedir. Bu ilişki ağında karşılaşılan olay ya da olgulara karşı kişinin kendini ifade etme biçiminin adı edebiyat zihinsel imgesi ise hayat olmaktadır. Özetle belirtmek gerekirse edebiyat, katılımcıların zihninde hayatla eş anlamlı ve merkezi bir kavram olarak yer almaktadır. Diğer taraftan edebiyatın bir dil bilgi ve becerisinin ürünü olması da onun çağrışım alanının yaşama ilişkilendirilmesini beraberinde getirmiş olabilir. Çünkü öteden beri okul yaşamının kendisi olmak gibi varoluşsal bir iddiaya ve amaca muhataptır (Dewey, 2010).

Araştırmada, üretilen ortak metaforlarda belirlenmiştir. Bu kapsamda üç farklı branşa mensup öğretmen adayları tarafından ortak geliştirilen metaforlar “hayat, sanat, ağaç, çiçek,

deniz, aşk, ayna, dil, duygu ve yeni bir dünya” olur iken öğretmenler yalnızca “su” metaforunu birlikte geliştirmişlerdir. Diğer taraftan Sınıf ve Türkçe öğretmenliği öğrencileri ile öğretmenlerinin birbirine yakın sayıda ve türde kavram geliştirirken Türk Dili ve Edebiyatı öğrenci ve öğretmenlerinin daha sınırlı ve birbirinden farklı kavramlar ürettikleri tespit edilmiştir. Bu durum Eğitim ve Fen Edebiyat Fakültesi programlarından kaynaklanmış olabileceğini düşündürmektedir. Zira Eğitim Fakültelerinde uygulanan programlarda ve öğretim süreçlerinde ağırlıklı olarak öğrenme ve öğretme üzerine temellendirilmesi bununda katılımcıların zihni formasyonunda daha geniş ve esnek bir yapılanmayı getirdiği söylenebilir. Çünkü bir konuyu öğretmek için öğrenen bir zihin doğal olarak daha geniş ve esnek olmayı gerekli kılmaktadır. O sadece kendi zihnini değil başka zihinleri inşa etmek üzere bir formasyona sahiptir. Fen Edebiyat Fakültesi programlarının ise ağırlıklı olarak bilgi aktarım amaçlı yapısı hem daha sınırlı hem de sabit kavramların oluşmasına yol açtığı söylenebilir.

Araştırmada ulaşılan önemli bulgulardan birisi de öğrencilerin edebiyat kavramına yönelik ürettikleri metaforların anlam evreni yedi kategoride toplanırken öğretmenler altı farklı anlamda metafor üretmişlerdir. Geliştirilen kategoriler birbiriyle örtüşürken öğretmenler sadece edebiyatın bir “düşünce aktarım aracı” olduğuna ilişkin boyutta metafor üretmemişlerdir. Hem öğretmenler hem de öğrenciler geliştirilen metaforlarda olduğu gibi edebiyatı daha çok “yaşam unsuru” olarak görmektedirler. Bu durum akla dilin insan yaşamındaki öneminden kaynaklanmış olabileceğini getirmektedir. Zira dil basit anlamda düşüncenin seslendirilmesinden ibaret değildir. Hayatı anlama, anlamlandırma ve anlatma gibi daha üst bir amaca hizmet eder. Nitekim daha öncede ifade edildiği gibi edebiyatın sözlük anlamının da yaşamı konu alan pek çok unsurun ifade aracı olarak görülmesi katılımcı algılarının da bu yönde gerçekleşmesine neden olmuş olabilir.

Araştırmada ulaşılan önemli bulgulardan biriside hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin edebiyatı “duygu aktarım aracı” olarak görmeleridir. Nitekim edebiyatın en kadim boyutu şiirdir. Aksan da (1999) şiirin etkileme ve duygulandırmaya dayalı edebi bir söz sanatı olduğuna dikkat çeker. Bu bağlamda katılımcıların edebiyatı duygu, aşk ve sevgili gibi kavramlarla irtibatlandırmaları onun doğası ile ilgili olduğunu göstermesi bakımından dikkat çekici niteliktedir. Ancak öğrenciler bu temada oluşturdukları zihinsel imgelerin “kadın, sevgili, şarkı” gibi daha çok somut ve öteki cins üzerinden yaparken öğretmenlerin “yağmur, ayna, renk” gibi sembolik ve doğa unsurlarıyla izah ettikleri görülmüştür. Bu durum öğretmen ve öğrencilerin kavrama bakışlarındaki temel fark olarak değerlendirilebileceği gibi öğrencilerin içinde buldukları gençlik dönemlerinin karakteristik özelliğiyle de irtibatlandırılabilir. Zira insanın yaşam çizgisi kabaca çocukluk, yetişkinlik ve yaşlılık olarak adlandırılan belli dönemlere ayrılır. Her dönemin kendine ait gelişimsel özellikleri ve ödevleri vardır. Yirmili yaşlarda başlayan yetişkinlik evresi ise fiziksel, zihinsel, duygusal açıdan oldukça kritik bir döneme karşılık gelir. Araştırmaya dâhil olan aday öğretmenler de yetişkinlik evresinin henüz başında olan genç yetişkinlerdir. Dönemi temel özelliği ise bireylerin eş seçme, aile olma, çocuk sahibi olma, ev idare etme, evlilik ilişkisi içinde yaşamayı öğrenme (Kaya, 2010) gibi daha çok karşı cinsle var olmaya dair bir gelişimsel ödevle karşı karşıyadır. İki farklı katılımcı grubu arasında ortaya çıkan fark içinde bulunulan gelişim dönemleriyle irtibatlı olacağı görüşünü kuvvetlendirmektedir.

Araştırmada ulaşılan diğer sonuçlar ise öğrenciler en yoğun üçüncü kavram kümesini sanatla, öğretmenler sınırsızlıkla ifade etmişlerdir. Dördüncü en yoğun tema sıralamasında ise öğrenciler sınırsızlık öğretmenler ise estetikle ilişki kurarak açıklamışlardır. Her iki tema birlikte düşünüldüğünde sanat, estetik ve sınırsızlık birbirini destekleyen bir anlam kümesini

oluşturmaktadır. Zira estetik sanatı da içine alan daha genel bir kavramdır. Bir başka anlatımla estetik sanatın kural ve yasalarını belirlerken sanat güzeli arayan yol ve yöntemler bütünüdür. Türk Dil Kurumu Güncel Sözlüğünde de (TDK, 1998) estetik, “sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duygu” sanat ise “bir duygu, tasarı, güzellik vb.nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık” olarak tanımlanmaktadır. Güzeli arama uğraşı ise insanın zihin ve tahayyül sınırları içinde alabildiğine ucu açık ve sonsuz bir duruma yani sınırsızlığa karşılık gelir. Edebiyatta söz ve yazıda iyiyi, güzeli ve estetik olanı ifade etmenin adıdır ve oda insanın duygu, düşünce, istek ve hayalleri doğrultusunda sınırsız bir yapıya sahiptir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde edebiyatın estetik, sanat ve sınırsızlıkla amaç, içerik ve anlam bağının olduğu; ortaya çıkan bulgunun da söz konusu bağı güçlü bir şekilde teyit ettiği söylenebilir.

Öğrencilerin yoğun bir şekilde edebiyatı sanatla irtibatlandırmaları oldukça önemlidir. Çünkü bu bulgu, üniversite gençliğinin dilin kullanımında belli bir ustalık, incelik ve estetik gerektirdiğine ilişkin duygu, düşünce ve inanca sahip olduklarını gösterir niteliktedir. Özellikle duygu ve düşüncelerin sembol ve butonlarla ifade edildiği bir zaman diliminde gençlerin, dilin kullanımını, sanatsal faaliyet olarak değerlendirmeleri geleceğe ilişkin umudun yüksek tutulmasını gösteren bir kanıt olarak görülebilir. Buna karşın gençlerin dilin kullanımında aynı hassasiyeti taşımadıkları; yarı Türkçe yarı İngilizce konuşup yazdıkları, sesli harfleri kullanmadıkları, basit sözcükleri kısalttıkları, düzgün cümle kuranlarında artık azınlıkta kaldığı (Karahisar, 2013) gibi yukarıda söylenenin tersi bir pratiğin olduğu da bilinmektedir. Bu bağlamda eldeki bulgu düşüncelerin pratiği desteklemediği sosyokültürel bir gerçekliğin yansması olarak da okunabilir.

Bu temada katılımcılar en fazla kavramsallaştırmayı “sanat, resim sanatı, estetik ve müzik” metaforları üzerinden gerçekleştirmişlerdir. Ayrıca bir kez üretilmesine karşın “doğa” metaforu da sanatla özdeş kullanılması, canlı ve cansız tüm varlıklar bütününe öğrencilerce sanat olarak görülmesi yaşanan çevre sorunları içerisinde sevindirici bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Diğer taraftan öğretmenler ise “büyücü” ve “marangoz” gibi iki ilginç kavramla benzetim kurmuşlardır. Her iki sözcüğünde belli bir işi ve o işteki ustayı temsil ediyor olması ve bunu da gerekçelerinde sanatla irtibatlandırmaları öğretmenlerin yapılan işe ve mesleğe biçtikleri değer olarak okunabilir. Diğer taraftan sanatın sözlük anlamlarından birisinin de zanaat olması onun da el ustalığı ve becerisi gerektiren iş anlamında kullanılıyor olması da tercihlerinde belirleyici olmuş olabilir. Ayrıca “büyücü” sözcüğünün tercih edilmiş olması da dilin etkileme potansiyeli üzerinden kurulan bir ilişki olarak açıklanabilir.

Araştırmada katılımcılar ilginç bir bağlantı kurarak edebiyatı “sınırsızlığın sembolü” olarak görmüşler ve bu doğrultuda “deniz, kuş, dünya, güneş, nehir” gibi sayılamayan varlık ve nesnelere üzerinden metaforlar üretmişlerdir. Daha öncede vurgulandığı gibi edebiyatın temel de bir dil bilgi ve becerisidir. Dil ise genel anlamda sözcüklerin dizilimiyle elde edilen anlam üniteleridir. Bir dilde var olan kelimelerin bir araya getirilmesi ile elde edilecek cümle ve yargıların boyutu ise ucu açık, sayılamayan ve sınırsız bir gerçekliğe karşılık gelir. Bu durum ise dilin sınırsızlığını gösteren bir kanıt olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla katılımcıların edebiyata ilişkin zihinsel imgelerini, ölçülemeyen nesne ve varlıklar üzerinden vermeleri dilin gücünü göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Diğer taraftan sözün gücü ve etkisiyle ilgili pek çok örnek getirilebilir. Ancak Mevlana'nın (Rumi, 2004) sözün gücüyle birlikte sınırlarının da olmadığını kanıtlar mahiyetteki şu dizeleri konuya açıklık getirmesi bakımından önemli görülmektedir;

Bir söz bir âlemi yıkar, ölmüş tilkileri aslan eder.

Canlar aslen İsa nefeslidir; bir anda yara, bir anda merhem olurlar.

Canlardan perde kalkaydı, her canın sözü Mesih'in sözü gibi olurdu.

Bilindiği üzere İsa peygamberin mucizesi, bir çamur parçasını kuş şeklinde canlandırması ve ölüleri diriltmesidir. Fizik kanunlarıyla hali hazırda mümkün olmayan bu durum bir yönüyle sınırsızlığa da karşılık gelmektedir. Çünkü insanın her hangi bir sınır olmaksızın dili ile her türlü yaraya merhem olabileceği metaforik olarak anlatılmaktadır. Katılımcıların zihinsel imgelerinde edebiyata bu denli derin anlamlar yüklenmiş olması onun algılar dünyasındaki boyutunu göstermesi açısından önemli bir tespit olarak değerlendirilebilir.

Araştırmada ulaşılan diğer bir sonuç ise öğrencilerin en yoğun beşinci kavram kümesini düşünce, öğretmenlerse sanatla irtibatlandırmışlardır. Daha öncede belirtildiği gibi edebiyat dille ilgili bir olgudur. Dil ise insanın duygu, düşünce, istek ve hayallerini ifade etmede kullandığı yegane özelliğidir. Dil ve düşünce arasındaki karşılıklı ilişki kadim zamanlardan buyana pek çok filozof, düşünür ve bilim insanının işlediği temel fikirdir (Altınörs, 2010). Mevlana da (Rumi, 2004) asırlar öncesinden “Kardeşim sen düşünceden ibaretsin /Geriye kalan et ve kemiksin” dizeleri insanın varlık alanındaki ayırıcı yanına yapılmış en güçlü vurgulardan birisi olarak alınabilir. İşcan (2007) ise düşünce ve aklın ayak izi olarak gördüğü dili iletişiminde kapısı olarak niteler. Bu bağlamda öğretmenlerin edebiyatla düşünce arasında ki güçlü ilişkiye karşın bu kapsamda metafor ve gerekçesini ortaya koymamış olmaları bu çalışmanın en önemli bulgularından birisi olarak alınabilir.

İnsanın en belirgin özelliği düşünmesi ve düşündüklerini ifade etme yeteneğine sahip olmasıdır. Edebiyatla düşüncenin estetik bir biçimde söze ya da yazıya aktarılması işlevini görür. Özellikle gençlerin önemli sayılabilecek bir bölümü onu düşüncenin aktarım aracı olarak görmeleri dilin varoluşsal amacını teyit niteliğindedir. Ancak dikkati çeken önemli husus ise katılımcıların onu önce ve daha fazla bir duygu aktarım aracı olarak görmeleri meselesidir. Bu durum edebiyatın daha çok şiirle olan köklü geçmişinden kaynaklı olabileceği gibi Türk toplumunun duyguyu ön planda tutan karakteristik özelliğinin de bir yansıması olarak okunabilir. Nitekim duygunun yönetim üssü olan kalbe Türklerde özel bir önem verildiği bu kapsamda kalpten daha çok ve daha derin anlamlar içeren gönül kavramını kullandıkları bilinmektedir. Gönül almak, gönül vermek, gönül eğlendirmek, gönül açılmak, gönül olmak, gönül dolmak, gönülünü etmek, gönülüyle oynamak, iki gönül bir olmak, gönül kalmak, gönül kırmak, gönülden kopmak, gönülden sevmek, gönülünce sevip gönülünce yaşamak ve daha sayısız gönül kelimeleri, gönül oyunları, gönül yücelikleri, gönül duyguları, gönül şarkıları gibi gönle atfedilen pek çok deyim ve tamlama dildeki canlı örneklerden bazılarıdır. Bir toplumda bir varlığı, olayı ya da olguyu anlatmak için kullanılan kelime sayısı ne kadar çok ise o toplumun o alanda ki derinliğine ve zenginliğine işaret olduğu ileri sürülmektedir (Banarlı, 1993). Gerek yukarıdaki örnekler gerekse de Güven'in (2018) Türkçede gönül kavramı ve kullanım alanı başlıklı araştırma makalesinde ortaya konduğu gibi gönül sözcüğü Türkçenin en eski metinlerinden bu yana oldukça geniş bir kavram ve kullanım alanına sahiptir. Bu da Türk toplumunun duygu ve gönül medeniyeti olduğu tezini ileri sürmemizi sağlayan güçlü bir kanıt olarak görülebilir.

Yine öğretmen adayları tarafından edebiyatın “haykırış” olarak algılanıyor olması da oldukça dikkat çekicidir. Sait Faik Abasıyanık'a atfedilen “yazmasaydım çıldıracaktım” (Taşdelen, 2004), R.M. Rilke'nin “yazmasaydım yapamazdım” (Şevki, 2009) cümleleri ya da

Yunus Emre'nin "Bey hey Yunus! Sana söyleme derler / Ya ben öleyim mi söylemeyince" (<https://www.antoloji.com/behey-kardas-siiri/>) dizeleri söz söylemenin ya da yazmanın bazen bir isyan, bazen bir çılgılık, bazen de bir çağrı olduğunu gösteren en bilindik örneklerdir. Bu açıdan katılımcılarında edebiyatı haykırışla irtibatlandırmaları edebiyatın bu işlevine ilişkin bir farkındalığın yansıması olarak okunabilir. Diğer taraftan çılgılık algısı, daha öncede ileri sürüldüğü gibi aday öğretmenlerin içinde buldukları gençlik dönemiyle de irtibatlı olabilir.

Katılımcılar edebiyatı estetikle ilişkilendirirken yoğun olarak "çiçek" ve "kitap" metaforlarına müracaat etmişlerdir. Daha önce de değinildiği gibi estetik en yalın haliyle güzellik duygusu (TDK, 2008) olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda katılımcılar söz söylemenin inceliğini edebiyatla özdeş gördükleri söylenebilir. Özellikle "kitap" kavramı üzerinden yapılan metaforun okuma alışkanlığının sorunlu olduğu bir dönemde estetik bağlamda kullanılmış olması araştırmanın dikkat çekici bulgularından birisi olarak görülebilir. Diğer taraftan geliştirilen kavramlarında (çiçek, su, şiir ve tablo) kendi doğalarında güzellikle doğrudan ilgili olmaları yapılan kategorik adlandırmanın doğru ve yerinde olduğunu gösterir niteliktedir. Ayrıca edebiyat kavramının doğadaki saf güzellik unsurlarıyla özdeş kılınması zihni planda onun da özde güzel bir iş ve uğraş olduğu sonucunu gösteren deliller olarak okunabilir.

Son olarak araştırmada en az metafor üretilen temanın edebiyatın bir ders olarak algılandığına ilişkin bulgudur. Sınırlıda olsa zihni arka planda katılımcıların edebiyatı salt bir öğrenme nesnesi olarak görmeleri onun duygu, estetik ve sanat boyutuna karşı düşülmesi gereken önemli bir sorun olarak değerlendirilmelidir. Nitekim çoğunlukla üniversite gençliğinin takip ettiği "Ekşi Sözlük" (Karahisar, 2013) üzerinden de "edebiyat" sözcüğü arandığında çıkan ilk dört satırın "lisede bir ders (645), hocaları genelde asabi olan ders (bimilyon), literatür, yazın (felis) ve hayat (kafkamatique)" (<https://eksisozluk.com/edebiyat--51885>) ifadeleri olmuş olması eldeki araştırma bulgusunu doğrular niteliktedir. Diğer taraftan öğrenciler edebiyatı "kültür" ve "nefes" gibi olumlu manaları olan kavramlarla irtibatlandırırken öğretmenler paradoksal biçimde "gereksiz bir ders" olarak ifade ettikleri tespit edilmiştir. Söz konusu ifade bir benzetme olmaktan çok kişinin olumsuz yargısını içerdiği açıktır. Nitekim gerekçesinde de "İşlediğimiz konuların çoğu ne işe yarıyor, yaradı bir türlü anlamış değilim" ifadeleriyle kavramı okul yıllarında aldığı derse indirgeyerek yararsız bir ders olarak gördüğünü açıklamıştır. Edeple, estetikle, sanatla, iletişimle doğrudan irtibatlı olan bir öğrenme alanının hem de öğretmenler tarafından olumsuz görülmesi üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir sorun olarak görülmelidir.

Edebiyatın edep kökünden türediğine ilişkin bilgi en başta verilmişti. Özellikle Türkçe ve Edebiyat öğretmenlerinin ve adaylarının kelimenin kökenindeki hem yapısal (sentaks) hem de anlamsal (semantik) bağla hiç irtibat kurmamış olmaları ise oldukça dikkat çekici bir durum olarak not edilmelidir. Zira edebiyat en genel manada sözün ve yazının edebidir. Yine öğretmenlerin edebiyatı "düşünce aktarım aracı" olarak görmemeleri de ilginç sonuçlardan birisi olarak kaydedilmelidir.

Çatışma Beyanı

Bu çalışmanın herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur.

Kaynakça

- Altınörs, S. A. (2010). Düşünce ile dil arasındaki ilişkiye Descartes' ın yaklaşımı. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(28), 389-401.
- Austen, J. (1813). *Pride and prejudice*. T. Egerton Press.
- Banarlı, N. S. (1993). *Türkçenin sırları*. Kubbealtı Neşriyatı.
- Barthes, R. (1977). *Image-music-text*. Hill and Wang.
- Emre, Y. (2001, 30 Haziran). Behey kardaş. Antoloji. <https://www.antoloji.com/behey-kardas-siiri/> adresinden 23.01.2023 tarihinde edinilmiştir.
- Demirci, K. (2016). Metafor: Bir Anlatım ve Üretim Mekanizması. M. Sarıca ve B. Sarıca (Ed.), *Dil bilimleri kültür ve edebiyat* içinde (s. 330-343). Padam Yayınları.
- Dewey, J. (2010). Günümüzde eğitim (B. Ata ve T. Öztürk, Çev.). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ekşi Sözlük (2023). *Edebiyat*. <http://eksisozluk.com/edebiyat--51885> adresinden edinilmiştir.
- Elkatmış, M., & Tanık, M. (2022). Öğretmen adaylarının "iletişim" kavramına ilişkin metaforik algıları. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (29), 110-133. <https://doi.org/10.54600/igdirsosbilder.1021318>
- Eskimen, A. (2019). Lise öğrencilerinin edebiyata ilişkin metaforları. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 15(Özel Sayı 1), 1-10. <https://doi.org/10.17244/eku.492724>
- Güven, A. Ş. (2018). Türkçede gönül kavramı ve kullanım alanı. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 63, 227-242. <https://doi.org/10.14222/Turkiyat3900>
- Hemingway, E. (1929). *A farewell to arms*. Charles Scribner's Sons.
- İşcan, A. (2007). Dil ve ana dil olarak Türkçe üzerine. *Erciyes Dergisi*, (30), 5-6.
- Kahya, H. (2018). Aday Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin "edebiyat öğretmeni" kavramına ilişkin algılarının metafor yoluyla analizi. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 3(1), 104-117. <https://doi.org/10.21733/ibad.343188>
- Karahisar, T. (2013). Dijital nesil, dijital iletişim ve dijitalleşen (!) Türkçe. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, 4(12), 71-83. <https://doi.org/10.5824/1309-1581.2013.3.006.x>
- Karakuş Aktan, E. D. A., & Bilgin Aksoy, G. (2021). Türk dili ve edebiyatı öğretmeni adaylarının çocuk ve gençlik edebiyatına yönelik metaforik algıları. *Turkish Studies*, 16(2). 921-933. <https://dx.doi.org/10.47423/TurkishStudies.50012>
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Engin Yayınları.
- Kövecses, Z. (2002). *Metaphor: a practical introduction*. Oxford University Press.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.
- Levine, Phoebe. M. (2005). Metaphors and images of classrooms. *Kappa delta Pi Record*, 41(4), 172-175. <https://doi.org/10.1080/00228958.2005.10532066>
- Lewis, C. T. & Short, C. (1879). *A new latin dictionary*. Clarendon Press.
- Okay, M.O. (1994). *Edebiyat maddesi*. İslam Ansiklopedisi içinde. (10. Cilt, 395-397 ss). TDV İslam Araştırmaları Merkezi.
- Oxford Learner's Dictionary. (TY). Oxford Advanced Learner's Dictionary sözlükleri. 25.01.2023 tarihinde <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com> adresinden edinilmiştir.
- Pilav, S. & Elkatmış, M. (2013), Öğretmen adaylarının Türkçe kavramına ilişkin metaforları. *Turkish Studies*, 8(4), 1207-1220.
- Pilav, S. & Uslu Üstten, A. (2013). Lise öğrencilerinin edebiyatla ilgili algılarının metaforlar yoluyla belirlenmesi üzerine bir araştırma. *Turkish Studies*, 8 (8), 1073-1085.
- Rumi, M. C. (2004) *Mesnevi* (V. İzbudak Çev.). Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Savaskan, V. (2022). Metaphorical perceptions of high school students about the literature course. *Shanlax International Journal of Education*, 10(1), 321-330. <https://doi.org/10.34293/education.v10iS1-Aug.5125>
- Sebuktekin, H. (2006). Neden karşılaştırmalı edebiyat?. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7, 1-17.
- Serdaroğlu, V. (2007). Edep der edebiyat: edebiyat edep der, edep edebiyatın içindedir. *Dem Dergi*, 1(4), 24-30.

- Sevim, O., Veyis, F., & Kınay, N. (2012). Öğretmen adaylarının Türkçeye ilgili algılarının metaforlar yoluyla belirlenmesi: Atatürk Üniversitesi örneği. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 1(1), 38-47.
- Şevki, A. (2009). *Edebiyat ve yorum*. Öz Yapım oHG ve Havuz Yayınları.
- Taşdelen, V. (2004). Yazmak eylemi: Varoluşun kendine dönüşü. *Hece Dergisi*, 90-91-92, 312-324.
- Toprak, E. (2021). Olgubilim (Fenomenoloji). M. Çelebi (Ed.). *Nitel araştırma yöntemleri içinde* (s. 31-36). Pegem Akademi.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (1998). *Türkçe sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uysal, B. (2017). Türkçe öğretmeni adaylarının dünya edebiyatı kavramına ilişkin metaforik algıları. *Uluslararası Türkoloji Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, 2(2), 37-46.
- Yeşilyurt, Ş. (2022). Hekim edebiyatçıları ve hekim adaylarının edebiyata ilişkin metaforik algıları. *Folklor/Edebiyat*, 28(112), 997-1020. <https://doi.org/10.22559/folklor.2254>
- Yılmaz, İ. (2006). Edebiyat ve âdâb kavramlarının semantiği ve tarihsel seyri. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 165-177.

Extended Abstract

Introduction

Literature is often defined as the art of expressing emotions, thoughts, and experiences in a more artistic way through speech and writing. In this sense, it must include a strong, emotional, and unique expression of words. Indeed, Kavcar (1999) defines literature as the art of effectively and beautifully expressing emotions, thoughts, dreams, and impressions in spoken or written form. Barthes (1977) points out the relationship of the concept with communication and understanding among people while emphasizing that it is ultimately an art form. In other words, even if it is viewed only from the perspective of communication, it still involves the aesthetic expression of all kinds of words and writing. Similarly, while Hemingway (1929) sees it as the art of expressing truth in the best and most accurate way, Austen (1813) draws attention to its potential as a tool to reflect life in the most beautiful and meaningful way. Therefore, the concept can be viewed as both a way for people to express themselves and a form of artistic expression. Additionally, it can be said that the realities of human life are the subject matter of expression.

As mentioned above, literature is mostly considered as an art form. There are ways and methods followed in the execution of every art. One of the methods frequently used in the use of language is metaphor. If it is a metaphor, it is defined as a rhetorical technique (Lakoff & Johnson, 1980) that occurs as a result of comparing a word or phrase to another concept or object.

The main purpose of this study is to identify the mental images that teachers and teacher candidates have about the concept of literature. In line with this objective, the research sought answers to questions structured in two dimensions.

The questions that make up the first sub-dimension of the research are as follows:

- a. What metaphors do teacher candidates create about literature?
- b. How are the metaphors created by teacher candidates about literature distributed by subject?

c. Under which categories can the metaphors created by teacher candidates about literature be grouped?

The questions related to the second sub-dimension of the research are as follows:

d. What metaphors do teachers create about literature?

e. How are the metaphors created by teachers about literature distributed by subject?

f. Under which categories can the metaphors created by teachers about literature be grouped?

Method

This research, which aims to reveal the metaphorical perceptions of literature among university students in general and teacher candidates and teachers in particular, has been designed with a qualitative research design. Phenomenology design, which is within the qualitative research design, has been used as the method.

The study group of the research consists of Turkish, Turkish Language and Literature, and Classroom Teaching students who are enrolled in a state university in the Central Anatolia Region and Turkish, Turkish Language and Literature, and Classroom teachers who work in a city center in the same region during the 2021-2022 academic years. While the students of the Turkish Language and Classroom Teaching departments participated in the research from the Faculty of Education, the students of the Turkish Language and Literature department were students from the Faculty of Arts and Sciences.

The participants who make up the study group in the research were identified through the "convenience sampling" method, which is one of the purposive sampling methods. Accordingly, 178 university students, 149 of whom were female and 29 were male, and 72 teachers, 58 of whom were female and 14 were male, participated in the research. In total, 250 volunteers participated in the research.

To collect the research data, an open-ended questionnaire, which is frequently preferred in metaphor studies, has been used. Before distributing the data collection tool to the participants, a general explanation about the metaphor concept was provided to ensure the validity of the research, and some examples were given. Participants were informed that producing one metaphor about the literature concept would be sufficient, and their justifications must be written in relation to the metaphor. After distributing the forms to the participants, sufficient time was given, and precautions were taken to remind them not to help each other while filling out the form.

The 239 valid metaphors produced by the participants regarding the concept of literature were evaluated. Inappropriate or incomplete metaphors that did not fit the research purpose were excluded from the evaluation. The remaining metaphors were numbered and listed. Then, the number of students representing the developed metaphors (f) was calculated and compiled into a table. The metaphors included in the general distribution table were classified based on their common characteristics and examined according to the features they emphasized.

Findings

It was found that a total of 170 valid metaphors were produced by the 178 teacher candidates who formed the study group for the research on the concept of "literature." While the teacher candidates used the expressions of "life, art, emotion, love, mirror, and human" the most in relation to the concept of literature, it was observed that they preferred to use the least "key, moon, honey, lifeblood, lesson, nature, friend, entertainment, lighthouse, rose, seeing beauty, treasure, woman, heart, clothing, well, culture, mine, breath, forest, freedom, compass, advertisement, clock, lover, song, poem, painting, sweet, basic needs, therapist, limb, lifestyle, puzzle, food, innovation, star, and road" metaphors.

The metaphors developed by the students regarding the concept of literature were grouped into seven categories based on their common features. Accordingly, the participants emphasized that literature is primarily a "life element," followed by the metaphor of "emotional transfer tool" in second place and the metaphor of "a dimension of art" in third place. Then, the categories of "symbol of infinity," "tool for conveying thoughts," and "an aesthetic element" followed in order, while it was found that the least used metaphor and content were in the category of "a dimension of education."

It was observed that the teachers, who formed another study group of the research, produced a total of 69 valid metaphors regarding the concept of literature. While the participant teachers preferred the metaphors of "life, emotion, and water" the most in relation to the concept of literature, it was determined that the least metaphors were given on the concepts of "key, wheat, magician, fountain, flower garden, chocolate cake, embroidery, unnecessary, sun, need, human, pen and paper, listening to oneself, smell, harbor, carpenter, painting, soap, secret, salt, feather, space, lifestyle, and food."

The thematic distribution of the metaphors produced by the teachers regarding the concept of literature was found to be classified into six categories. Accordingly, the teachers mainly saw literature as a "life element," followed by the metaphor of "emotional transfer tool" in second place and the metaphor of "symbol of infinity" in third place. Then, the teachers produced metaphors and reasons for the categories of "an aesthetic element," "a dimension of art," and "a dimension of education," respectively.

Conclusion and Discussion (*including limitations and implications*)

In this study, which aimed to determine the mental images of teachers and teacher candidates regarding the concept of literature, some important results were achieved. Accordingly, when the metaphors produced by teachers and teacher candidates were evaluated together, it was determined that the participants produced a total of 239 different metaphors. In this respect, it can be said that the concept is associated with a quite extensive network of concepts in the minds. Additionally, as mentioned in the conceptual framework, literature essentially has a rich range of meanings. In this context, the diversity in the produced metaphors can also be interpreted as a reflection of this richness of meaning. On the other hand, the main focus of this network of concepts is the "life" metaphor. In other words, there is a strong correlation between literature and life in the mental images of the participants. Indeed, the dictionary definition of literature is also given as "the art of expressing events, thoughts, emotions, and dreams in written or spoken form" (TDK, 2008).

In this relationship network, the way a person expresses themselves towards the events or phenomena they encounter is named as literature, and the mental image of life is associated with it. In summary, literature is a central concept that is synonymous with life in the minds of the participants. On the other hand, the fact that literature is a language skill and ability may have also led to its connection with life in terms of association. Because literature has always been concerned with an existential claim and purpose, such as being the essence of school life (Dewey, 2010).

One of the important findings reached in the study is that while students' metaphors regarding the concept of literature are grouped into seven categories of meaning, teachers have produced metaphors in six different dimensions. Although the developed categories overlap with each other, teachers have not produced metaphors regarding literature as merely a "means of transferring thoughts". Both teachers and students view literature more as a "life element", as reflected in the metaphors they have created. This situation may be due to the importance of language in human life. Language is not simply the expression of thought in a basic sense; it serves a higher purpose of understanding, interpreting, and conveying life. As previously stated, the dictionary definition of literature as an art of expressing events, thoughts, emotions, and dreams in written or spoken form, may have led to participants' perceptions being oriented in this direction.

Statement of Conflict of Interest

There is no conflict of interest in regard to the research preparation, data collection, interpretation of the results and writing of the present article.